

AHLAK KAVRAMININ KELİME OLARAK SİYASİ SÖYLEM İÇERİSİNDE KULLANILMASI: SOSYAL MEDYA ORTAMI OLARAK TWİTTER ÖRNEĞİ

Özgür ÇALIŞKAN

Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi

Sinema ve Televizyon Bölümü

Eskişehir

ÖZET

Ahlak ile siyaset ilişkisi modern toplumla birlikte daha çok yakınlaşan bir sürece girmiş ve bireyden topluma, ahlak ile siyaset birbiriyle paralel gelişmeler göstermiştir. Özellikle bireyin ahlak ile siyaset arasında kurduğu ilişki toplum içerisinde daha çok yansımalar bularak kendini belirgin hale getirmiştir. Modern toplumdaki bireyin hem ahlak anlayışını hem de siyasi düşüncesini sunduğu alan olarak kamusal alan ön plana çıkarken, günümüzde fiziksel kamusal alanın dışında internet ortamı da birey ve toplum için önem kazanmıştır. Bu çalışma, Türkiye’de son dönemde kullanımı yaygınlaşan sosyal medya ortamı olarak Twitter’deki bireylerin siyasi söylemlerinde ahlak kelimesini siyaset ile nasıl ilişkilendirdiğini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda, ahlak kavramının hangi farklı anlamlarda siyasileştirildiği durumunun saptanması, günümüz toplumunda ahlak ve siyaset ilişkisinin nasıl şekillendiği ve bununla birlikte, sosyal medya ortamının bu ilişkinin değişiminde nasıl bir rol oynadığı gibi sorulara yanıt aramak, çalışmanın amaçları arasında yer almaktadır. Çalışmada yöntem olarak niteliksel metin çözümlemesi (qualitative textual analysis) kullanılmış ve bu yöntemin uygulanacağı örneklem ise niteliksel yöntemle uygun olması nedeniyle tabakalı amaçsal örneklem olarak belirlenmiştir. Çalışmanın zamansal aralığı hem çalışmanın yapıldığı tarih hem de gündemdeki olaylardan yola çıkarak 12–17 Aralık 2012 olarak belirlenmiştir. 12 Aralık, iktidarın kürtaj konusuyla ilgili açıklama yapması, 17 Aralık ise ÖSYM’nin LYS sınavlarında Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinden soru sorulacağına açıklamasını yaptığı tarihtir. Bu nedenle, Twitter’da ahlak kelimesi aranarak 12–17 Aralık 2012 arasında arama sonuçlarında çıkan 4431 tweet incelenerek, bu tweetler arasından seçilen örneklem yöntemi doğrultusunda kuramsal kısımla ilişkilendirebilen tweetler çözümleme nesnelere olarak seçilmiştir. Çalışmanın çözümleme bölümünde ise ahlaki görev, ahlak, siyaset ve mutluluk ilişkisi, ahlakın ve siyasetin cinselliği, ahlaki din ve siyasi din gibi başlıklar altında sonuçlara ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ahlak, siyaset, sosyal medya, Twitter, metin çözümlemesi

The Use of Morality as a Word in the Political Context: A Study of Twitter as an Example of Social Media

ABSTRACT

The relation between moral and politics has been closer in modern society and from individual to society, moral and politics has parallel developments. Especially, the relation that individual created between moral and politics has been more significant because of the reflections in

society. Public sphere has become an area for individual of modern society to present understanding of one's moral and political opinion. For the same reason, in today's society, Internet also has become important for individuals. This paper aims to study how individuals in Turkey use moral as a word in political context and statement in Twitter. To find answers for the questions; what the differentiations are politicization of concept of moral, how the moral concept is formed through politics, and in addition how social media affects changing relation of moral and politics are additional aims of this study. As the method of this study, qualitative textual analysis is used and for this method stratified purposeful sampling is chosen to apply. Time period of the study is decided according to the time of the study and also current news agenda between 12–17 December 2012. On 12th December, a government minister declared issue about abortion and on 17th December ÖSYM declared that there will be question on LYS exam from the Culture of Religion and Ethics lecture. Therefore, word of moral is searched on Twitter between 12 – 17 December 2012 and 4431 tweets found as the results. Among the results, using chosen sampling method, tweets that are related with the theoretical background are analyzed. Titles such as duty of moral, the relation between moral, politics and happiness, the sexuality of moral and politics, moral religion and political religion formed the results of findings part.

Keywords: Moral, politics, context, social media, Twitter, textual analysis

Giriş

Toplum belirli öğeleri içeren sistemler bütünüdür. Bu sistemin içerisindeki en önemli öğenin birey olduğunu söylemek de yanlış olmaz. Bunun nedeni ise, toplumun oluşması için bireylere ihtiyaç duyulması durumudur. Burada, bireyin toplum ile aynı şey olmadığını vurgusunu yapmak gerekmektedir. Bireylerden oluşan toplum farklı bir yapı içerir. Toplum oluşturulan her bir bireyin barındırdığı kültürel, ekonomik, politik, dini ve etnik özellikler o toplumun biçiminin oluşmasına katkıda bulunur. Bireyin kendi özelliği ile toplum içerisinde edindiği özellikler de farklılıklar gösterebilir. Bu özelliklerden en önemlilerinin başında da ahlak ve siyaset gelmektedir. Birey, ahlaki davranışını toplum içerisinde, toplumun kurallarına göre biçimlendirir. Bireyin siyasi görüş ve özellikleri de, ancak toplum içerisine girdiği zaman eyleme ve söyleme dönüşmektedir. Bu bilgiler doğrultusunda, kamusal alanın da önemi artmaktadır. Bunun nedeni, bireyin ahlaki yapısını topluma göre değiştirmesi ve ifade etmesi ile birlikte siyasi görüşlerini dile getirmek için eylem ve söylemini oluşturduğu alan olarak kamusal alanı kullanmasıdır. Günümüzde de, kamusal alan fiziksel olarak algılanan kamusal alanın dışında, gelişen teknolojilerle birlikte, internet ortamına da taşınmıştır. Kişiler, geleneksel olarak algılanan fiziksel kamusal alan faaliyetlerini, artık sanal alanda da oluşturmaktadırlar. Bu durum sonucunda da, sanal alan içerisinde eylemde ve söylemde bulunan kişinin, toplum içerisinde harekete geçirdiği ahlaki ve siyasi düşünce

ve eylemlerini internet ortamında da harekete geçirmesi kaçınılmaz olmuştur. İnternet ve onun içerisinde barındırdığı yeni medya ve sosyal medya; bireyden topluma; kültürel, ekonomik, dinsel, etnik, ahlaki ve siyasi düşüncelerin ve ifadelerin yer aldığı bir ortama dönüşmüştür.

Kamusal alanın, son elli yıldır medya çalışmaları ile birlikte incelenmesi, medya araçlarının birer kamusal alan ögesi olarak algılanmasını ve tanımlanmasını sağlamıştır. Son on yıldır ise, teknolojinin gelişimiyle birlikte ve internetin yaygınlaşmasından dolayı, internet, geneli ve yereli kapsayan bir kamusal alan haline gelmiş ve kendi içerisinde mekanlar oluşturmuştur. Sosyal medya olarak adlandırılan Facebook ve Twitter gibi ağlar da birer sanal/kamusal mekan haline gelmişlerdir. Özellikle, geleneksel kamusal alandan ve mekandan farklı olarak, bahsedilen bu yeni medya ortamları, daha demokratik olarak kişilerin kendi siyasi ve ahlaki düşüncelerini ifade etmek için birer araç olmuşlardır.

Twitter'ın Türkiye'deki internet kullanıcıları arasında giderek yaygınlaşması, Twitter'ın da söylemin öne çıktığı bir sanal/kamusal alan olarak Türkiye'de yaygınlık kazandığını göstermektedir. Bu nedenle, Twitter, ahlakın siyasi söylem içerisinde kullanıldığını birey üzerinden incelemek açısından yeterli bir ortam olarak görülebilmektedir. Bireyin, özel hayatında varolan ahlak ve siyaset kavramlarını, son yıllarda Türkiye'de yaygınlaşan Twitter'da ifade etmelerinin nedenleri ve sonuçları bu çalışma kapsamında problem olarak ele alınmıştır.

Tüm bu bilgilere dayanarak, bu çalışmanın amacı, Türkiye'deki Twitter kullanıcılarının gönderdikleri tweetlerde, ahlak kavramını, kelime olarak kullanarak, nasıl siyasi bir söylem içerisinde bulduklarını incelemektir. Bu inceleme sonucunda da, problem olarak görülen durumla ilgili neden-sonuç ilişkisi kurularak, hem güncel bağlamda ahlakın siyasi söylemle ilişkisi, hem de yeni medya içerisindeki sosyal medyanın, sanal/kamusal mekan olarak ne gibi bir ifade özgürlüğüne imkan tanıdığına ortaya konması amaçlanmaktadır.

Çalışmanın alanı içerisinde literatür taraması yapıldığında, ahlak ve siyaset ilişkisiyle ilgili kaynaklar bulunmuş, buna rağmen ahlakın siyasi söylem içerisinde kullanılmasıyla ilgili, özellikle de yeni medya ve sosyal medya ortamına ilişkin belirgin bir çalışmaya rastlanmamıştır. Türkiye'de son dönemde gelişmeye başlayan yeni medya çalışmaları arasında da genellikle anket ya da içerik analiziyle oluşturulmuş nicel

yöntem ağırlıklı çalışmalara rastlanırken, Twitter gibi sosyal medya araçlarına, sanal/kamusal alan olarak bakan ve bu bakışı nitel bir incelemeyle kuramsal olarak inceleyen çalışmaların eksikliği göze çarpmaktadır. Bu nedenle, bu çalışma, bireyin daha özgür olduğunun düşünüldüğü Twitter ortamında, bireyin ahlak ve siyasetle ilgili nasıl bir bağ kurduğunu görebilmek amacıyla önemlidir. Gazete, radyo televizyon gibi medya araçlarında sesini, düşüncelerini, eylemlerini ve söylemini duyuramayan bireyin mekânı olan internette, bireyin kendisi için daha özgür olan bu iletişim biçimini nasıl kullandığını görmek de bu çalışmanın ilgi alanı olduğunda, çalışmanın önemi daha da artmaktadır.

Ahlak Kavramı

Ahlak kavramı, Aristoteles'ten beri ağırlıklı olarak felsefenin alanında tartışılan, bununla birlikte aynı zamanda da, bireyin günlük yaşantısı içerisinde varlığını ve kontrolünü hissettiği davranışlar bütünü olarak karşımıza çıkmaktadır. Hakan Poyraz (2006, s.170), ahlakın sözlük anlamından yola çıkarak ahlakı; bir toplum içerisinde kişilerin benimsedikleri, uymak zorunda buldukları davranış biçimleri ve kurallar olarak tanımlamış, bu kurallara uyup uymama durumlarına göre kişilerin ahlaklı ya da ahlaksız olarak tanımlandığını vurgulamıştır. Buna ek olarak, Mustafa Gündüz (2010, s.3-9) ahlakın, birey ve toplum hayatı içerisinde dört farklı alanda anlam olarak var olduğunu belirterek bu alan ve anlamları şu şekilde sıralamıştır: “birincisi toplum tarafından ortaya konmuş ve benimsenmiş davranışların tamamıdır. İkincisi, belli normlara bağlı olarak sergilenen davranışlardır. Üçüncüsü, pek nadir kullanılan törebilim anlamına gelmektedir. Nihayet sonuncu anlamı ise, ahlak felsefesi, yani ‘etik’tir”. Bununla birlikte Gündüz, ahlakın kavramlaşma sürecinden bahsederken, onun hem doğal hem uylaşım hem de geleneklerden beslenen ve karşılıklı olarak kabullenilmiş bütün düzen ve anlam biçimlerini kapsayan bir kavram olduğunu belirtmiştir. Ahlakın, bu anlamlarından ve tanımlamalarından yola çıkarak, bir çok düşünür, ahlakın belirli bir toplumda ve belirli bir dönemde geçerli olan hem bireysel hem de toplumsal davranış kurallarının tümü olarak ele almış ve aynı zamanda ahlakın zamandan zamana, mekandan mekana ve toplumdan topluma değişiklik göstereceğini vurgulamışlardır (Gündüz, 2010; Heller, 2006; Hazlitt, 2006; Nuttall, 2011; Bertrand, 2001; Cesur, 2006; Poyraz, 2006). Bu görüşe alternatif olarak da, Lawrence Kohlberg

ve Immanuel Kant gibi düşünürler, ahlaka dair öznel ve yerel olan içeriklerin kültürler arasında farklılık gösterebileceğine fakat ahlaka dair temel yapıların genel ve evrensel olduğunu öne sürerek, kendi ahlak düşüncelerini bu yönde geliştirmeye çalışmışlardır (Cesur, 2006, s.327; Nuttall, 2011). Bu bağlamda, öne çıkan ahlakın evrenselliğiyle ilgili kuramsal ve ideolojik düşünce kozmopolitanizm olmuş ve bu düşünceyi benimseyen düşünürler de ahlaki evrensel açıdan tüm topluluklar tarafından ortak olarak paylaşılan bir kurallar bütünü olarak ele almaya çalışmışlardır.

Ahlakın ne anlama geldiği ve tam olarak ne olduğuyla ilgili yıllardır süre gelen felsefi ve sosyolojik çalışmalarda, ahlak genellikle kuramsal ve pratik ahlak olarak iki yönlü incelenmiştir. Alexis Bertrand (2001, s.18 - s.127), bu iki yönlü incelemeyle ilgili kuramsal ahlakı; eylemlerin “kanun, sebep ve gayesi” ile ilgilenen bir alan olarak tanımlarken, pratik ahlakı ise bireyin diğer canlılarla olan ilişkilerinin ön planda olduğu ve bireysel ile toplumsal ahlakın görevlerinin ve bu görevlerin kaynaklarının incelendiği bir alan olarak belirtmiştir. Kuramsal ve pratik ahlakı alt bölümlerine ayıran Bertrand, bahsettiği iki ahlak biçimini de üç bölüme ayırmıştır. Kuramsal ahlak, eylemlerimizin kanununu, sebeplerini ve gayesini sırasıyla yükümlülük, hürriyet ve olgunluk teorileriyle incelerken, pratik ahlak ise; kişiye veya aileye ait görevler, topluma ve hükümete ait görevler, son olarak da vatan ve insanlığa ait görevler olarak tanımlamıştır. Bu tanımlamalarla beraber Bertrand, pratik ahlakın, “kuramsal ahlakın kural ve kanunlarının hem sonucu hem de bir çeşit uygulaması olduğu” ve kuramsal ahlak, nedenleri oluştururken; pratik ahlakın da bu nedenlerin sonucu olarak ortaya çıktığı düşüncesine ulaşmıştır. Kuramsal olarak ahlak incelemeleri daha çok felsefe alanının çizdiği çerçeve içerisinde incelenirken, pratik ahlak incelemeleri daha çok beşeri bilimlerin ilgi alanına girmiştir. Theodor W. Adorno (2012) ise pratik ve kuramsal ahlakın bir bütün olarak incelenmesi gerektiğini, bunun nedeninin ise, kuram olmadan pratiğin yorumlanamayacağı, pratik olmadan da kuramın eyleme dökülemeyeceği olarak belirtmiştir. Burada, Anthony Falikowski'nin de (2005, s.198-199) belirttiği gibi ahlak çalışmalarına bilimsel ve felsefi yaklaşım olarak, inceleme alanındaki benzer iki yaklaşım olduğu da görülmektedir. Bilimsel yaklaşım daha çok psikoloji, sosyoloji ve antropoloji gibi gözlemlene yöntemini ağırlıklı olarak kullanan ampirik çalışma alanlarında görünürken, felsefi yaklaşımlar daha çok normatif ve meta-etik açıdan ahlak

kavramına yaklaşmaktadır ve insanın nasıl davranması gerektiği ile durumun ne olduğu konusunda ilgilenmektedir.

Felsefe alanında ahlakın kuramsal açıdan incelenmesinde öne çıkan kuram faydacılık üzerinden oluşturulmuş tartışmalardır. Jon Nuttall (2011, s.222-231), faydacılık kuramının temelini, eylemlerin ahlaki açıdan doğruluğunun, eylemin getirdiği mutlulukla doğru orantılı olarak ele alınması olarak belirtmiş, eylemin kendisinin değil sonucunda oluşan durumun iyiliği ya da kötülüğüne göre yorumlanmasının, faydacılığın ilgi alanı olduğunu vurgulamıştır. Faydacılık, bireyin kendi mutluluğunda yola çıkarak kişisel çıkarları doğrultusunda genellemelere ulaştığını varsaymaktadır. Faydacılıkla beraber, Nuttall'ın belirttiği diğer kuramsal yaklaşımlar, sonuçlarla değil, eylemle ilgili başka unsurları göz önünde bulundurmaya çalışmışlardır ki bu kuramlar “deontolojik kuramlar” olarak belirtilmişlerdir ve Kant'ın on sekizinci yüzyıl sonlarında geliştirdiği “seküler ahlak kuramı” bu kuramlar arasında en belirgin bir biçimde öne çıkmıştır. “Seküler ahlak kuramı”nda, dinden çok aklın, başka bir deyişle rasyonelliğin önemi vardır.

Pratik ahlak, bireyin gündelik hayatını şekillendirirken, aynı zamanda sosyal yaşam, kültürel bağlarla birlikte bireyin hayatında yer bulur. Pratik ahlakın eylemlerden oluştuğu belirtilirken, bu eylemler içerisine, davranışlar, düşünceler ve söylemler de girmektedir. Ahlakın, sosyal hayat içerisinde söylem olarak yer alması, ahlakı, kişinin ve toplumun yapısını oluşturan diğer etkenlerle bir arada ilişkiye girmesini sağlamaktadır. Bertnard'ın (2001, s18-127) pratik ahlak içerisinde belirtmiş olduğu alt gruplar, başka kuramcılar tarafından da başka gruplandırmalar çerçevesinde incelenmiştir. Bertnard, bireyden topluma, başka bir deyişle, bireyden genele doğru bir gruplandırma yaparken; Poyraz (2006, s.186) kendi çalışmasında, pratik ahlak içerisinde iç ve dış ahlak kavramlarından bahsetmiş ve bu kavramları da öncelikle Kant'ın “Pratik Aklın Eleştirisi”nde oluşturmaya çalıştığı ve sonrasında Richard Mervyn Hare'nin “internalist/externalist” olarak geliştirdiği düşüncelere dayandırmıştır. Poyraz, iç ve dış ahlakı şu şekilde tanımlamaktadır:

İdeolojik bağlamlarından kopuk, tek bir kişinin ahlakı olmayacağı gibi – çünkü ahlak, ikinci bir kişiyi gerektirir- kişisiz ahlak da, boş bir çerçeve olacaktır. İşte ahlak adına eleştirilen ahlak da, çerçevesi kırılan ve değer üretemeyen bu dış ahlaktır. Ahlakın ahlaklı olması için dış ahlak, eleştirilen ve çerçevesi kırılan bir ahlak değil, iç ahlaka çerçeve üreten, onun kavramsal zeminini oluşturan ahlak olmalıdır. Dış ahlak iç ahlaka

çerçeve üretir, iç ahlak, dış ahlaka hayat verir. Dış ahlak iç ahlakı tohumlar, iç ahlak dış ahlakı doğurur. Dış ahlak iç ahlakı, iç ahlak dış ahlakı var eder. Bu dikotomik ilişki, merkezden çevreye, çevreden merkeze gider. Biri, diğeri olmadan var olamaz. İç ahlak, kişileşmiş bireyin ahlakıdır, bireyi kuşatan toplumsal ahlak da, dış ahlak. (Poyraz, 2006, s.187)

Poyraz'ın bu düşüncesi, pratik ahlakın iki yönlü ilerlediğini tanımlarken aslında çok daha önemli bir gerçekliğin var olduğunu da göstermektedir. Bu gerçeklik, bireyin ahlakı ile toplumsal ahlakın birbiriyle olan yakın ve dönüşümlü ilişkisidir. Birey, kendi ahlak tanımını oluştururken, toplumda gördüğü, dış ahlak kurallarından ve yapısından etkilenmektedir. Bu nedenle bireyin ahlakı ile toplumsal ahlak birbirinden tamamen bağımsız iki kavram olarak düşünülemez.

Birey, Toplum ve Kamusal Alan ile Ahlak İlişkisi

“Ahlaki meseleler bir çıkarlar çatışması yüzünden doğar” (Nuttall, 2011, s.232). Bu düşünce, ahlak, birey ve toplum ilişkisini anlamak için önemli bir kapı aralamaktadır. Bunun altında ise, neden olarak çıkarların ancak bireyler arasında oluşacağı durumu yatmaktadır. Bireyin, diğer bireylerle çıkar odaklı ilişkileri, toplumu oluşturan her bir bireyin ilişkisinin temelinde yatan bir durumdur. Hangi toplum olursa olsun, bireylerin çıkar ilişkilerinin bütünleşmesiyle oluşmuş bir yapıya sahiptir. Bireyin ahlaki olarak toplum içerisinde varolması da, kendi çıkarlarını ve mutluluğunu nasıl kullandığı ve hangi durumda kullandığıyla ilişkilidir. Poyraz (2006, s.171-172) bireyin ahlaki kimliğinin toplumsal varoluşunu belirlediğini ve ahlakın kişilerarası ilişkilerde ortaya çıktığını vurgulayarak, birey ve toplum arasındaki ahlak ilişkisini çok net bir şekilde özetlemiştir.

Birey, toplum içerisinde varoluşunu kamusal alanda bulunarak sağlarken, kamusal alan içerisinde iç ve dış ahlakının bütününü ve aynı zamanda çatışmasını yaşar. Kendi ahlak anlayışı ile toplumdaki edindiği ahlak anlayışı bir arada eyleme dökülmektedir. Ahmet İnam (2006, s.195), ahlakı, kamu alanında olan ve birliktelikler ile ortaklıklar alanı olarak tanımlarken; ahlakın, toplumda eyleme döküldüğünü belirtmiştir. Bu bağlamda, ahlakın toplum içerisinde ve kamusal alanda eyleme dökülüşü, ahlakın kullanım biçimlerini de belirler. Gündüz (2010, s8 – s.193), ahlakın toplumsal bir olgu olup, yalnızca toplum içerisinde varolacağına, kişilerin ahlakı betimsel olarak kullanması için başka kişilerin ahlakıyla ilgili yargılarda ve

çıkarımlarda bulunulması gerektiğine dikkat çekerken; ahlaki ilişkilerin toplumsal ilişkilerin yapısını ve niteliklerini belirleyen ve diğer tüm toplumsal ilişkilerden etkilenen ve onları etkileyen bir ilişki türü olduğunu dile getirmektedir. Bu düşünceden yola çıkarak, ahlaki ilişkinin, sosyal ilişki bağlamında oluşabilmesi ve birey ile toplum arasında karşılıklı etkileşim olması için, bireyin toplumun var olduğu kamusal alana çıkması gerektiği söylenebilir. Nuttall (2011, s.113) ise kamusal alan ile özel alan ayrımından bahsederek, bireyin kamusal alan içerisinde oluşturduğu eylem ile özel alan arasındaki eylemin aynı olmadığını, bunun nedeninin ise iki eylemin farklı ahlaki tanımlamalar içerisinde yargılanacağını öne sürmüştür.

Birey ile toplum arasındaki ilişkilerin içinde var olan ahlak, aynı zamanda toplumun bireye yaptığı bir baskı aracı olarak da kullanılmıştır. Özellikle, kamusal alana çıkan birey, kendi ahlak kurallarının dışında, toplumun kurallarına göre eylemlerini oluşturmak zorunda kalmıştır. Bu konuyla ilgili Ayn Rand (1999a, s.317), toplumu, ahlak kurallarının “tecessümü (cisimleşmiş hali), kaynağı ve tek yorumlayıcısı” olarak görmektedir. Bu nedenle, ahlakla ilgili tüm güç ve kontrol toplumun elindedir. Bu düşünceyle ilgili Sevim Cesur (2006) ise toplumların farklı yapılarda olduğunu öne sürerek, toplum ve bireyi kapsayan, ahlaki inşa ve gelişimin topluma bağlı bir unsur olduğunu vurgulayan düşüncesini şu şekilde belirtmiştir:

Her toplumun karşılaşılabileceği ahlaki problemler, bu problemlerle başedebilmeyi sağlayan sahip olduğu kurumlar, ideolojileri, günlük hayat pratikleri farklı olduğundan her toplumun ahlak anlayışı farklı bir inşa olacaktır. Dolayısıyla, ahlakın gelişimi bireyin temel bir prensibi uygulaması olarak değil, topluluğun belirli durumlara uyacak ahlaki ideallerin nasıl geliştirilebileceği ile ilgili anlaşmaya varması olarak anlaşılmalıdır. (Cesur, 2006, s.335)

Burada da belirtildiği gibi, ahlakın kuralları, problemleri, değişimi ve gelişimi, tek başına bireyin kontrolünde değildir. Toplum, bütünüyle, bireylerden bağımsız olarak, ama aynı zamanda da bireylerin oluşturduğu alt gruplarla, baskın olan çoğunluğun üstünlüğüyle ahlak algılayışını oluşturmaktadır. Bu düşünceyi destekleyen Poyraz (2006) ise toplumun, bireyin ahlaki algılayış biçimini nasıl etkilediğini şu sözleriyle vurgulamaktadır:

Toplum, huyu huyuna, suyu suyuna benzeyenleri kendine uygun olarak görmekte veya kurallar yoluyla fertlerini kendine uydurmakta ve bu uygunluğun tesisi yoluyla, toplumsal bir olgu olarak ahlaki

oluşturmaktadır. Zira ‘içinde yaşadığımız toplum, neyin uygun neyin aykırı olduğunu bize öğretir’. (Poyraz, 2006, s.171)

Ahlakın, bireyden çok toplumun kontrolünde olması ve kamusal alanda eyleme dökülmesi; toplumun bireyi şekillendirmesinde, ahlakın araca dönüştüğüne de kanıt olarak gösterilebilir. Buna rağmen, toplumun bir araca dönüştürdüğü ahlak, birey için araç ile amaç arasında değişen bir kurallar bütünü olarak algılanmıştır. Henry Hazlitt (2006, s.126), ahlakın, bireyin iç ahlak ve dış ahlak arasındaki karşılıklı ilişkide hem bir araç hem de bir amaç olduğunu dile getirerek, bireyin ahlaklı bir insan olma amacıyla, mutlu bir insan olmak için ahlakı kullanma arasında değişim gösterdiğini belirtmiştir. Bununla beraber, bireyi toplumun içerisinde ahlak davranışları içerisinde inceleyen Hazlitt, bireyin toplum içerisinde sürekli “davranan ve davranıştan etkilenen, saldıran ve mağdur, yapan ve yapılan” gibi ikili roller oynadığını, bazı durumlarda da üçüncü rol olarak “ilgisiz ve tarafsız gözlemci” rolünü üstlendiğini belirtmiştir. Bu düşünce, ahlakın hem bir amaç hem de bir araç olarak kullanılış biçimleriyle, bahsedilen rollerden hangisini edindiğimiz de belirlemektedir.

Toplumun ahlakı kontrol altına alması, kontrole alınmış bu ahlakın, bireyin toplum içinde varolmasıyla bir araç-amaç ilişkisi yaratılması ve tüm bu olayların kamusal alanda gerçekleşmesi; ahlakı, insan hayatında varolan diğer tüm kavramlarla ilişkilendirmektedir. Özellikle kamusal alanda yaşanan bireyin birey ile ve bireyin toplum ile yaşadığı ahlak ilişkisi, toplumun sahip olduğu diğer tüm öğelerden etkilenmektedir. Bu öğelerin doğru bir biçimde anlaşılması için kamusal alanın önemi ön plana çıkmaktadır.

Eski Yunan’da kamusal alanın ilk olarak oluştuğu agoralardan, Orta Çağ’daki burjuvazi kamusal alanına kadar geçen süreç içerisinde, kamusal alanın anlamı da değişmiş, sadece insanların ortak zaman geçirdiği alan olmaktan çıkıp, toplumsal, ekonomik, beşeri ve siyasi meselelerin tartışıldığı bir alan haline gelmiştir. Jürgen Habermas (2012), özel alandan bireyin toplumun paylaştığı alan olarak ifade ettiği kamusal alana çıkışının, bireye kendini toplum içerisinde ifade etme şansı verdiğini, ve kamusal alan içerisinde, bireyin tüm hareketlerinin toplumsal değerlerle yargılanabileceğini belirtmiştir. Bu, Habermas’a göre (2012), hem bireyin dönüşümü hem de kamusal alanın anlam değiştirdiğine işaretidir. Bağlamsal olarak, Theodor W. Adorno (2012) ahlakın ve siyasetin, Eski Yunan’daki, polis olarak adlandırılan kamusal

alanların oluşmasıyla kamuya açıldığını belirtmiştir. Kamusal alan kavramı her ne kadar, sürekli tartışılan geniş bir kavram olsa da, bireye, özel alanda edindiği sorunlarını, kamuya taşıyıp tartışma ve kendini ifade etme olanağı sağlamıştır. Seveda Alankuş Kural (1995), Habermas ve Arendt'in düşüncelerini karşılaştırmalı olarak ele alırken kamusal ve özel alanın tarihsel dönüşümünü bu iki düşünürün nasıl işlediklerine değinmiş, sonucunda da yirminci yüzyıl kamusal alanının, özel alan ile siyasi alanın belirli özelliklerini kapsayarak arada bir yerde durduğunu ve kamusal alanın hem topluma ait siyasi özellikler hem de bireyin özel alanına ait özellikleri içerdiğini vurgulamıştır. Kamusal alanın siyasileştigiğine dair olan bu düşünce, kamusal alan içerisinde, bireyin ve toplumun eyleme döktüğü, hem etkileyip hem de etkilendiği diğer tüm toplumsal özellikleri birbiriyle ilişkilendirmektedir. Bu noktada, ahlakın ve siyasetin kamusal alan içerisinde varolduğundan yola çıkarak, bu iki kavramın, birbirinden etkilendiğini öne sürebiliriz.

Ahlak ve Siyaset İlişkisi

Siyaset, ahlak gibi, kendini kişiler ve toplumlar arası ilişkilerde bulur. Ahlak, nasıl bir birey olarak dünya görüşümüzü oluşturan öğelerden biri ise, siyasetin temelinde de bu yatmaktadır. Nuri Bilgin'in (2005) tanımıyla;

Siyaset her şeyden önce, dünya karşısında belirli bir tavır almaktır; olayların ve şeylerin cereyan edişindeki karışıklık ve düzensizliklere, dünyanın gidişatındaki belirsizlik ve dalgalanmalara, dünyanın durumundaki 'eksiklik' ve yetersizliklere karşı bir müdahale tavrıdır. (Bilgin, 2005, s.15)

Bu tanımla ilişkili olarak, Halis Çetin (2003, s.1), siyaseti "insanın kendini, tarih, toplum ve siyasa içerisinde var kılma mücadelesinin" önemli bir aracı olarak görür. Ahlak kavramıyla ilişkilendirdiğimiz araç olma durumu, siyaset ile ilgili de geçerlidir ve ahlak ile siyaset kavramlarının belki de en önemli ortak özellikleridir. Max Weber ise "insanlar siyaset için yaşar, ya da siyaset sayesinde yaşarlar" (aktaran Çetin, 2003, s.1) diyerek, siyasetin önemini vurgulamaktadır. Weber'in bu tanımıyla da aslında siyasetin, aynen ahlak gibi, bireyin hayatında, bir amaç-araç ilişkisi ortaya koyduğunu söylemek mümkündür. Siyasetle ilgili tarihsel süreç içerisinde geçmiş ve geleceği göz önüne alan Reinhold Niebuhr (2003, s.26), siyaseti, "bilinç ile gücün karşılaştığı, insan hayatının etik ve zorlayıcı etkenlerinin birbiri içine geçerek, deneme

niteliğindeki ve sıkıntı verici ödünleri dışlayıcı” bir alan olarak tanımlamıştır. Niebuhr’un yaptığı bu tanımlama, siyasetin de, ahlak gibi zorlayıcı bir yanının olduğu ve etik kavramı ile ilişkili bir alan olduğunu pekiştirmiştir. Bu konuyla ilgili Rand (1999a, s.317), her siyasal sistemin bazı etik kurallara dayandığını belirterek, Niebuhr ile aynı görüşü paylaşmıştır. Bu durumda, siyasetin zorlayıcı kurallar bütünü içeren bir eylem ve düşünce biçimi olduğu söylenebilir. Burada, önemli olan konu, siyaset, bu zorlayıcı kuralları oluştururken nereden güç almaktadır? Zorlayıcı kurallarını neye dayandırmaktadır? Bu soruların cevabı, toplumsal kuralları oluşturduğunu belirttiğimiz ahlak kavramında yatmaktadır. Ahlakın siyaseti alttan beslediği bu ilişkide, her iki kavramın da öne çıktığı kamusal alan, bir bütün olarak bize bireyden topluma tüm bilgileri açık veya kapalı bir biçimde göstermektedir.

Ahlak ile siyasetin ilişkisine dair belki de ilk örneklerden biri, tarihsel süreçte en başa döndüğümüzde karşımıza çıkmaktadır. Poyraz (2006, s.178) Aristoteles’ten alıntıladığı çalışmasında, Aristoteles’in siyaseti, “yurttaşları iyi ve nitelikli insan kılmaya, insanların iyi eylemlerde bulunmasına çaba gösteren” bir eylem olarak ele almaktadır ve bununla birlikte hayattaki en önemli bilgi siyasettir ve siyasetle arzulanan da mutluluktur. Buna ek olarak, Bedia Akarsu şu çıkarımda bulunmuştur: toplumsal mutluluk, bireysel mutluluktan daha önemli olduğu için, ahlak da siyasetin alt dalıdır” (Akarsu, 1982, s.98’den aktaran Poyraz, 2006, s.179). Bu düşünceyle, aslında ahlakın da amacı olan iyi insan olma ve mutluluk, siyasetin de temelinde yatmaktadır.

Tarihte, bir diğer önemli ahlak ile siyaset ilişkisi de Farabi’nin çalışmalarında görülmektedir. Atilla Arıkan (2005, s.387-391), Farabi’nin ahlak ve siyaset ilişkisiyle ilgili düşüncelerini yorumlamış ve iki alanın da, bireyin eylemsel yönünü inceleyen alanlar olduğunu; ahlakın, siyasetin alt dalında yer aldığını, iki alanın da insanın tek amacı olan mutluluğa hizmet ederek aynı gerçekliğin farklı yüzleri olarak birbirlerini tamamladıklarını ve ikisinin de irade ve seçimlerle oluştuğunu belirterek, insanın sosyal ve siyasal bir varlık olduğunu yine Farabi’nin düşüncelerinden yola çıkarak vurgulamıştır. Bununla birlikte, siyasi hayatın gerçekleştirilmesi, ahlaki yaşamın gerçekleştirilebilmesine bağlıdır. Bu durum, bize ahlakın, insanın toplumsal yönünü temsil ettiği, siyasetin de insan ilişkilerinde var olduğu fikrine götürebilmektedir. Önemli olarak, Theodor W. Adorno (2012), siyaset alanının ahlak alanıyla çok yakından bağlantılı olduğunu dile getirirken, ahlakın siyaseti içeren bir olgu, siyasetin

de ahlaki içeren bir olgu olduğunu vurgulamıştır. Adorno'nun düşünceleriyle birlikte, Kohlberg ve Kant'ın oluşturmaya çalıştıkları evrensel ahlak anlayışı aslında bir anlamda evrensel siyasetle ilgili bir durum olarak da karşımıza çıkar.

Hem ahlakın hem de siyasetin konusu insandır ve bu durum, ahlak ile siyaset ilişkisi kurarken bize birey ve bireylerin oluşturduğu toplum odaklı bir bakış açısı sağlamaktadır. Bu konuyla ilgili Davut Dursun (2009, s.18), ahlak ile siyaset ilişkisinin, toplumsal eylem ve davranışı ilgi alanı edinen siyasetin, ahlak temeline dayandırılarak yeniden gözden geçirilmesine imkan verdiğini öne sürmektedir. Rand'ın (1999b, s.325), toplumsal bir sistemin oluşması için ahlaka ihtiyaç olduğu düşüncesinde, toplumsal sistemi oluşturan diğer bir öge olarak siyaseti ele almak mümkündür. Siyasetin ve ahlakın, toplumsal sistemin parçaları arasında yer aldığına örnek olarak, Gündüz'ün (2010, s.59) şu sözleri gösterilebilir: “Bir toplumun ekonomisi, siyaseti, kültürü ne ise, ahlakı da odur veya ahlak ne ise diğerleri de odur.” Burada, tamamen karşılıklı bir ilişki vardır ve bu karşılıklı ilişki, birbirinden bağımsız düşünülemez.

Ahlakın Siyasi Söylemi ve Kamusal Alan Olarak Sosyal Medya

Ahlak ve siyaset bireyin toplum ve kamusal alan içerisindeki eylemlerde kendine yer bulurken, söylem bu eylemlerden biri olarak kendine yer bulmaktadır. Ahlak ve siyaset, davranışta olduğu kadar söylemde de belirgin bir şekilde görünür. Hazlitt (2006, s.211), ahlaki hükümlerimizin dilimizin içinde içselleştüğünü vurgularken, Poyraz (2006, s.169) ise benzer olarak, ahlakın konuşma içerisinde yargılama ve değerlendirme biçimlerine dönüştüğünü belirtmektedir. Habermas ise (2012), ahlakın tümcelerde nasıl bilinçli olarak ifade bulabileceğiyle ilgili şunları söylemiştir;

Ahlaksal tümceler ya da ifadeler temellendirilebildikleri sürece bilişsel bir içeriğe sahiptir. Ahlak'ın bilişsel içeriğe sahip olabileceği konusunu iyice anlayabilmek için, önce bir şeyi ‘ahlaksal açıdan temellendirmenin’ ne demek olduğunu incelememiz gerekir. Bunu yaparken, bu sorunun ahlaksal anlatımların gerçekte bir bilgi dile getirip getirmediğini ve gerektiğinde nasıl temellendirilebildiği biçimindeki ahlak-*kuramsal* anlamı ile, anlaşmazlıklarda tarafların, ahlaki ifadelerine hangi bilişsel içeriği yükledikleri biçimindeki görüngüsel soru arasındaki farkı ayırt etmeliyiz. (Habermas, 2012, s.181)

Ahlakın, yine toplumsal yapının öğelerinden biri olan siyasetle ilişkilendirilmiş söylemini incelerken de, Habermas'ın ahlakın temellendirilerek bilişsel bir ifade

içerisinde yer alabileceğiyle ilgili düşüncesinden yola çıkarak, ahlaki ifadelerde siyasi bilinçliliğin varlığına ya da yokluğuna dikkat ederek, hem ahlaki söylemin bilişselliğine, hem de bu bilişselliğin siyaset ile olan ilişkisine ulaşabilmek mümkün olabilir. Bu bilinçli söylem kuşkusuz bir bilinçli eylem de yaratabilmektedir. Bununla ilgili olarak da Agnes Heller (2006) ahlaki değerlendirmelerin eylemde gerçekleştiğini ve bu eylemin söyleme dönüştüğünü, bu dönüşümün ise ahlaki otoriteye bağlı olduğunu öne sürerken, siyasi otoritelerin de ahlaki otoritelerden beslenebileceğinden bahsetmiştir.

Ahlakın ve siyasetin, bireyin toplum içerisinde ve toplumun yapısında iç içe geçerek var olan alanlar olduğu düşüncesi, bahsettiğimiz yaklaşımlar çerçevesinde günümüz kamusal alanında yaygın olarak görünmektedir. Bununla birlikte, günümüz kamusal alanlarının çeşitlendiği de göz ardı edilemeyen bir durumdur. Özellikle yirmi birinci yüzyılın başlangıcından itibaren, gelişen teknolojiyle birlikte, fiziksel ve coğrafi olarak varolan kamusal alanın dışında da kamusal alanlar oluşmuştur. İnternet bu alanların içerisinde yaygın kullanımı ve bireye söz hakkı tanınmasıyla bir adım öne çıkmaktadır. İnternet ile ilgili kuramsal ve pratik çalışmalar ise ilk başta iletişim çalışmaları ve sosyal bilimler alanının geliştirdiği yöntem ve kuramlardan beslenmiş, sonrasında, günümüze yakın bir zamanda kendi çalışma alanını yaratmıştır. Bugün, İnternet çalışmalarında, Wellman'ın üç evreye böldüğü dönemin en gelişmiş biçimini yaşamaktayız ve bu evre 2000'ler dönemini, internet çalışmalarının sanal/gerçeklik ve eleştirel anlamda incelendiği dönemi kapsamaktadır (Wellman, 2004'ten aktaran Doğu, 2012, s.365). Artık, geleneksel medya olarak anılan, öncelikle gazete ve sonrasında radyo ile televizyondan farklı olarak, internet, yeni medya kavramını yaratmış ve kullanıcıların birebir medya ortamına etki etmesine olanak tanımıştır. Yeni medya kavramı, öncelikle “sosyal, psikolojik, ekonomik, politik ve kültürel çalışmalar” çerçevesinde ortaya atılmış ve gelişen teknoloji ile giderek gelişme göstermiştir (Dilmen, 2007, s.114'ten aktaran Aytekin, 2012, s.103). Yeni medyanın, bireye tanıdığı etkileşim olanağı, diğer bireylerle hızlı bir biçimde iletişim kurma şansı tanırken, ayrı bir alan yaratmıştır ve bu alan kamuya açık bir alana dönüşmüştür. Bu düşünceyle varabileceğimiz sonuç, yeni medya ortamının da aslında bireylerden oluşan toplumla

birlikte kamusal alan oluşturma durumudur.¹ Bireyin kendini aktif olarak ifade etme şansı bulduğu bu yeni sanal/kamusal alan, doğal olarak bireyin fiziksel alanda barındırdığı ve toplumsal sistemi oluşturan öğelerden de ayrı durmamaktadır.

Birey, toplum içerisinde nasıl eylemleriyle varoluyorsa, yeni medya ortamında da benzer biçimde varolmaktadır. Kendi videolarını paylaşarak, internet gazetelerinde okuduğu haberlere yorum yaparak, çevrimiçi oyunlarla başkalarıyla iletişim kurarak, sanal karakterler yaratarak, kendi sanal alanını bloglar ve benzeri araçlarla yapılandırarak, gerçek yaşamda edindiği tüm kültürel, tarihsel, politik, ekonomik ve ahlaki bilgileri yeni medya ortamına taşımaktadır. Özellikle, yeni medya içerisinde yer alan ve giderek kullanıcı sayıları artan Facebook, MySpace ve Twitter gibi sitelerle, fiziksel hayatta tanıdığı veya tanımadığı kişilerle iletişim kurmakta ve kendi kamusal mekanını yaratmaktadır. Bu bahsettiğimiz sitelerin yeni medyanın içinde yer alan sosyal medya olarak adlandırılmasının en önemli nedenlerinden biri bu paylaşım biçimleridir. Bu sitelerin amacı, bireyleri, diğer bireylerle iletişime sokarak, sanal ortam aracılığıyla sosyalleştirmek, gerçek yaşam dışında, ama gerçek yaşamdan bağımsız olamayan bir karakteri ve ortamı yaratmaktır.

Sosyal Medya, Twitter ve Türkiye

Twitter, 2006 yılında Jack Dorsey tarafından geliştirilmiş bir sosyal medya internet sitesidir. Twitter kullanıcıları, 140 karakterle sınırlandırılarak, çeşitli düşüncelerini kendilerini takip eden diğer kullanıcılara ulaştırırlar ve takipçiler de takip ettikleri kişinin tweetlerine yorum yaparlar. Bununla birlikte, dünyaca tanınmış politikacıların, sanatçıların ve diğer kişilerin resmi Twitter hesapları binlerce kişi tarafından takip edilmektedir. Her geçen gün kullanıcı sayısı artan Twitter'ın kullanıcı sayısı Şubat 2012'de 500 milyon kişiye ulaşmıştır.²

Twitter, yapısı gereği yazı dili üzerinden içeriğini oluşturmaktadır. Bireyin toplum/kamusal alan içerisindeki eylemi, Twitter'da metin içerisinde eyleme dökülmektedir. Kuşkusuz ki bu eylem, söylemi de içerisinde barındırabilmektedir. Eğer

¹ Yeni medya ve sosyal medya ortamlarının sanal olarak bir kamusal alanla benzeşmesi konusu derin ve farklı yönleri olan bir konu olduğundan ve bu nedenle farklı kaynaklarla ilişkilendirilebilecek ayrı bir çalışmanın konusu olabileceğinden, bu çalışmada, bu konuya ilişkin daha detaylı kaynak ve bilgilere yer verilmemiştir. Çalışmanın örnek inceleme alanı ve konusu gereği, Twitter, sanal bir kamusal alanla benzeşme gösterdiğinden, çalışma nesnesine bu açıdan yaklaşmıştır.

² http://www.mediabistro.com/alltwitter/500-million-registered-users_b18842 (Erişim Tarihi: 22.12.2012)

Twitter ortamını bir kamusal alan ve onun içerisinde merkezîleşen mekân olarak ele alırsak, bu mekânda ahlakın ve siyasetin varolmadığını söylemek imkânsızdır. Bireylerin, düşüncelerini ve günlük hayat edinimlerini yazı yoluyla toplumun –ve belki de kamunun- önüne koyması, muhakkak ki bireyin kişileşirken oluşturduğu ahlaki ve siyasi yargı ve düşüncelerini de kullanıcıların söylemleri kapsamında içerecektir.

Sosyal medyanın öne çıkan ortamları Facebook ve Twitter'ın Türkiye kullanıcısıyla tanışması çok eski bir tarihe dayanmamaktadır. Temmuz 2012'de verilen bilgilerde, Türkiye, 10 milyona yakın Twitter kullanıcısıyla, en çok Twitter hesabı olan ülkeler sıralamasında 11. sırada yer almıştır.³ Bu durumun oluşmasında, Twitter'ın Türkçe hizmet vermeye başlaması da etkili olmuştur. Bu bilgiler bize, Twitter'ın Türkiye'deki kullanıcılar için önemli bir sosyal medya ortamı olduğunu gösterirken, bireyin sanal/kamusal alanda varoluşuyla ilgili bilgiler vermesi açısından önemli bir inceleme alanı olduğunu göstermektedir.

Yöntem

Ahlak kavramının siyasi söylem içerisinde sanal/kamusal alan olarak adlandırılabilir sosyal medyada kullanılmasını inceleyen bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden metin çözümleme (textual analysis) kullanılmıştır. Metin çözümleme yöntemi, çalışmanın kuramsal kısmındaki bilgilere dayandırılmış ve bu bağlamda aynı zamanda metinlerin durum/ifade çözümlemesi yapılarak, metinlerin ifade biçimlerine bakılmıştır. İfade biçimlerine bakılmasında nitel araştırma yöntemlerinden olan uzlaşma yöntemi ve farklılık yönteminin kullanılması (Neuman, 2012, s.282); seçilen örneklerdeki ortak ve farklı noktalara yönelmeyi sağlayarak, Twitter kullanıcılarının ahlak kavramını siyasileştirmesindeki ortak ve farklı yönleri bulmayı amaçlamaktadır.

Çalışmanın örnekleme, derinlemesine araştırma yapabilmek amacıyla çalışmanın amacı bağlamında bilgi açısından zengin durumların seçilmesini sağlayan amaçlı örneklem yöntemiyle belirlenmiştir. Amaçlı örneklemin alt gruplarından, bu çalışmanın yöntemine katkı sağlayabilecek olan örneklem de; tabakalı amaçsal örneklem ve ölçüt örneklemedir. Tabakalı amaçsal örneklem, örneklemin ilgilenilen belli alt grupların özelliklerini göstermek, betimlemek ve bunlar arasında karşılaştırmalar

³ <http://techcrunch.com/2012/07/30/analyst-twitter-passed-500m-users-in-june-2012-140m-of-them-in-us-jakarta-biggest-tweeting-city/> (Erişim tarihi: 22.12.2012)

yapabilmek amacıyla bu alt gruplardan oluşturulmasıdır ve amaçlı olarak farklı nesnelere seçilebilir. Ölçüt örnekleme ise, örneklemin problemle ilgili olarak belirlenen niteliklere sahip kişiler, olaylar ve nesnelere ya da durumlardan oluşturulmasıdır. Çalışmada kullanılacak olan kullanıcılar tarafından gönderilmiş tweet örnekleri bu yöntemler doğrultusunda seçilmiş, en çok gönderilen ortak içerikli tweetler seçilerek, bu tweetlerin metin çözümlemesine başvurulmuştur.

Çalışmanın sınırlılıkları Türkiye'nin gündeminden yola çıkılarak belirlenmiştir. 12 Aralık 2012 tarihinde, Başbakan Yardımcısı Bülent Arınç'ın, CHP milletvekili Aylin Nazlıaka'nın konuşmasında kullandığı vajina kelimesiyle ilgili utanç duyduğunu belirtmiş ve bu haber, Türkiye gündeminde, özellikle çevrimiçi medyada geniş yankı bulmuştur. Yapılan haberlerde ahlak ve siyaset kavramlarının beraber kullanılması, bu haberlerin yapılma tarihinin, çalışmanın başlangıcı olarak seçilmesine uygun görülmüştür. 17 Aralık 2012 tarihinde ise, devlet kurumu olan ÖSYM'nin, 2013 yılında yapılacak yükseköğretime giriş sınavlarında din kültürü ve ahlak bilgisi dersinden soru çıkacağını açıklaması, ülke gündemini harekete geçirmiş, yine yapılan haberlerde, din, ahlak, devlet, eğitim ve siyaset bağlamında haberler yapılmıştır. Bu bilgiler doğrultusunda, çalışma 12 – 17 Aralık 2012 tarihleriyle sınırlandırılmıştır. Örnek oluşturabilecek tweetlere, Twitter sitesinin arama bölümüne ahlak kelimesi yazılarak ve sadece Türkçe tweetler seçilerek ulaşılmış, ulaşılan tüm tweetler ise Twitter hesapları herkese açık olan Twitter kullanıcılarının tweetlerinden oluşmaktadır. İncelenen tweetlerin ekran görüntülerinin kopyası alınarak arşivlenmiş ve incelenmiştir. İncelenen tweetlerden bilgi ve reklam amaçlı olanlar, sadece bir kez gönderilenler ve kişiler arasında yazılmış tweetler sayısal verilere dahil edilmiş, ama çalışmanın amacı gereği örneklem dışında tutulmuştur. Çalışmada, kullanıcıların kullanıcı adı, cinsiyeti, yaşı veya mesleği gibi bilgilere yer verilmemiştir. Bunun nedeni ise internet ortamında, bu tür bilgilere güvenilir olarak ulaşılamamasıdır.

Bulgular

Ahlak Kelimesinin Twitter’da Kullanımı

Çalışmanın tarihsel sınırlılıkları çerçevesinde ahlak kelimesi toplamda 4431 farklı tweette kullanılmıştır. İncelenen günlere göre tweet sayılarının dağılımları ve yüzdeleri Tablo 1’deki şekildedir.

Tablo 1: “Ahlak” kelimesinin kullanıldığı tweet sayılarının günlere göre dağılımı ve yüzdeleri

Günler	12 Aralık Çarşamba	13 Aralık Perşembe	14 Aralık Cuma	15 Aralık Cumartesi	16 Aralık Pazar	17 Aralık Pazartesi	Toplam
Tweet Sayısı	520 %11.7	467 %10.5	618 %13.9	416 %9.3	523 %11.8	1887 %42.5	4431 %100

Tablo 1’de görüldüğü üzere 12-16 Aralık 2012 tarihleri arasında her gün neredeyse 6 günün toplamına oranla %10’a yakın, içerisinde ahlak kavramının yer aldığı tweet atmıştır. 17 Aralık 2012 günü, ÖSYM’nin üniversiteye giriş sınavında Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinden 8 soru çıkacağını açıklaması ile birlikte Türkiye’nin genel gündeminin değişmesi, Twitter kullanıcılarının yazdıklarında ahlak kelimesinin geçmesinin oranına da etki etmiş ve 6 günün toplamında ahlak kelimesi geçen tweetlerin %42,5’i bugün içerisinde atılmıştır. Kasım 2012’de yapılan bir araştırmada, Türkiye’deki Twitter kullanıcılarının hafta içi günlük ortalama 3,7 milyon ve hafta sonu ise 2,5 milyon tweet gönderdiği sonucuna ulaşılmıştır.⁴ Bu çalışmada elde edilen verilerle hafta sonu ahlak kelimesinin kullanıldığı tweetler karşılaştırıldığında, ahlak kelimesini kullanan kullanıcıların, Türkiye geneli kullanıcılara oranına da ulaşılabilmektedir.

Çalışmanın kapsamında incelenen tweetlere genel olarak baktığımızda, her gün, ahlak kavramı Türkiye’nin siyasi gündemi veya genel siyasi olay veya konu ile ilişkilendirilmiştir. 12 Aralık günü, ahlak kavramı genellikle Başbakan Yardımcısı Bülent Arınç’ın vajina kelimesiyle ilgili yaptığı açıklamalarla ilişkilendirilirken, 13 Aralık’taki tweetlerin bir çoğu, Hürriyet gazetesi yazarı Ahmet Hakan’ın, vajina konulu haberlerle ilgili yazdığı yazıyla ilgili olmuştur. 14 Aralık’taki tweetlerde, vajina konulu

⁴<http://www.bitdunyasi.com/tr/?Sayfa=Detay&Id=11286> (Erişim Tarihi: 23.12.2012)

haberler etkisini yitirmiş, ahlak konulu tweetler genellikle genel ahlak kavramı ve ahlakın tanımı, diğer toplumsal öğelerdeki etkisi ile sporda, özellikle futboldaki şike olayları ile ilgili gündem haberlerine göndermeler yapan düşüncelerde kullanılmıştır. 15 Aralık ise belirli bir gündem maddesi ve konusu içermemekle beraber, ahlak, Türkiye toplumunun kadını tanımlamasıyla ilgili tweetlerde kullanılmıştır. 16 Aralık'ta ise iki konuda ahlakın siyasi bir yapı içerisinde söyleme dönüşmesi görülmüştür. Bu konulardan ilki, zamanında Türkiye'nin gündemine oturmuş spordaki şike olayları, diğeri ise ahlakın, iyi bir vatandaş ve dindar bir kişi olmakla ilişkisi üzerinde durulmuştur. En çok ahlak kelimesinin kullanıldığı 17 Aralık gününde ise, gönderilen tweetlerin bir çoğu ÖSYM'nin yaptığı açıklamayla ilgili olmuştur. Burada belirtmek gerekir ki, Twitter'da bir çok kurumsal hesap vardır ve eğitim kurumları da bunlardan biridir. 17 Aralık günü yollanan birçok tweet, eğitim kurumları tarafından ÖSYM'nin yaptığı açıklamayı diğer Twitter kullanıcılarına bildirmek amacıyla gönderilmiştir. Bu düşünceyle, eğitim kurumlarının yolladığı bu tweetler, siyaset ile ilişkisi olmadığından, bu çalışmanın dışında bırakılmıştır.

Ahlak, Siyaset ve Mutluluk

İncelenen 4431 tweet içerisinde, her gün onlarca kez yollanan şu tweet göze çarpmaktadır: “Hayatta neden zevk alırsan, ya kanun dışıdır, ya ahlak dışıdır, ya da şişmanlatır.” Onlarca kişi tarafından yollanan bu tweetin kaynağı bazılarında Murphy Yasası⁵, bazılarında ise tanınmış yönetmen Woody Allen olarak gösterilmiştir. İncelenen bazı günlerde, özellikle gündem maddelerinin Twitter kullanıcıları tarafından ilgi görmediği günlerde, bu cümlenin gönderiminde artış gözlemlenmiştir. Ahlakın sürekli mutlu insan olmak için var olduğunu belirten bir çok çalışma ve düşünürün aksine, bu cümle bize ahlakın zevk vermeyen bir şey olduğunu göstermektedir. Mutlu insanın ahlaklı insan olduğuna dair düşünce, burada tersine işlemiş ve kullanıcılar, bu düşünceyi benimsediklerini, bu cümleyi gönderim sayılarıyla göstermişlerdir. Çalışmanın yöntemi gereği, bağlamsal karşılaştırma yaptığımızda, bu cümle insan yaşamına aslında bir bütün olarak bakıp, zevk alınan şeylerin toplumsal sistemi oluşturan öğelerin dışında oluşabileceğini göstermektedir. Cümledeki kanun, yazılı yasalara, kanunu oluşturan devlete ve siyasi yapıya işaret ederken, ahlak, toplumsal

⁵ Murphy Yasaları, mühendis Edward A. Murphy, Jr. tarafından öne sürülen ve belirli durumlarla ilgili sonuçlara ulaşan, giderek herkes tarafından bilinen deyişlerdir.

değerler bağlamında oluşan kurallara ve bu kuralların bireyi zevkten uzak tuttuğuna işaret etmektedir. Şişmanlık ise, bireyin hem bedensel varlığına gönderme yapmakta hem de insanın temel ihtiyacı olan yeme ihtiyacının zevkli bir eylem olduğunu vurgulayarak, bu zevkin toplumsal sistem içerisinde genel olarak şişmanların ötekileştirilmesi nedeniyle bastırıldığı düşüncesini barındırmaktadır.

Bahsedilen cümlede, kanun dışı olmakla ahlak dışı olmak beraber kullanılmıştır. Kanunlar ve ahlak, toplumu düzenleyen ve bireyi toplum içerisinde uyması gereken kurallarla ilgili olarak şekillendiren kavramlardır. Burada kanunlar, bireyin uymak zorunda olduğu, kendi isteği dışında oluşmuş kurallar bütünüdürken, ahlak kavramına da, aynı cümlede kullanılarak aynı anlam yüklenmeye çalışılmıştır. Gerçekte, bulunduğu toplumun geneline göre ahlak dışı davranan bir insan, her durumda kanun dışı da davranıyor olarak görülmez. Bu duruma en basit örnek olarak kamuya açık bir yerde iki sevgilinin öpüşmesi ya da genç birisinin toplu taşımada yaşlı birisine yer vermemesi verilebilir. Bu durum bazı toplumlarda hoş karşılanmazken, eylemi gerçekleştirenlere de yasal bir ceza verilmemektedir. Siyaset kavramı da aslında tam bu noktada bireyin kanunlara ve ahlaki kurallara bakış açısında ortaya çıkmaktadır. Zevk durumu, insanın yaşama gayesi içerisindeki gayesi olan mutlulukla doğru orantılıdır ve insan mutlu oldukça kendini gerçekleştirebilmektedir. Eğer insan, siyaset olmadan kendini gerçekleştiremiyorsa (Bilgin, 2003, s.1), mutlu olmak için siyaseti de kullanacaktır. Burada Twitter kullanıcıları, bu paylaşımlarıyla zevki tamamen toplumsal ahlaki ve yasal kurallardan koparmış, kendilerini gerçekleştirmek için siyasi bir tavır almışlardır. Bununla birlikte, insanın ahlak yoluyla mutlu olabileceğine dair tüm düşüncelere rağmen, günümüz Twitter kullanıcılarının çoğu bunu mümkün görmemektedir.

Ahlakın mutlulukla olan ilişkisiyle ilgili sıkça gönderilen tweetlere baktığımızda güzel ahlak ile ilgili benzer söylemi oluşturan birçok tweet göze çarpmaktadır. Gönderimlerinin sıklığına göre bunlar; “Ne kadar yükselirsen yüksel, ahlak ve faziletten mahrumsan bir hiçsin”, “Güzel ahlak; cömertlik, bağışlayıcılık, sabır ve tahammüldür”, “Güzel ahlak en iyi arkadaştır, mu’min amel defterinin nişanesi güzel ahlakidir”, “Ahlak, bir insanın sevmediği bir insana karşı kurduğu otoritedir”, ve “Bir insan için en kötü beş şey; imansızlık, kibir, şükür azlığı, kötü ahlak ve cimrilik” gibi tweetlerdir. İlk olarak incelediğimiz tweet cümlesinden farklı olarak bu tweetlerin çoğunluğunda

ahlakın tanımı iyi insan olmayla bağdaştırılarak, güzel ahlakın ortak yönleri belirtilmiştir. Ahlaklı olmayan bir insanın hiç olduğu, güzel ahlaka sahip bir bireyin iyi özelliklere sahip olduğu (cömertlik, bağışlayıcılık, sabır ve tahammül gibi), güzel ahlakın insana çok yakın olması gerektiği ve kötü ahlakın da kötü insan olmaya sebep olduğu gibi anlamlar içeren tweetler gönderilmiştir. Bunların dışında, ahlakı, bazı sevilmeyen bir insana karşı kurulan otorite olarak gören ve bazı gönderilerde Oscar Wilde referansı ile yollanan tweet, birçok kez paylaşılmasına rağmen diğerlerinden farklı bir görüşe sahiptir. Bu tweet ahlakın bir otorite olduğunu ve olumsuz bir amaç için kullanıldığını vurgulamaktadır. Bahsettiğimiz diğer güzel ahlakla ilgili tweetler, iyi bir insan olma amacıyla ahlakı çerçevelemiştir.

Bahsettiğimiz bu tweetlerden ikisi aslında aynı anlam ifade ederken, ahlakı benzer şekilde tanımlamaktadır. “Güzel ahlak; cömertlik, bağışlayıcılık, sabır ve tahammüldür” ile “Bir insan için en kötü beş şey; imansızlık, kibir, şükür azlığı, kötü ahlak ve cimrilik” zıt kelimelerle iyi insanı aynı özelliklerle tanımlamaktadır. Kötü ahlakta cimrilik, güzel ahlakta cömertlik vardır, güzel ahlaklı insan bağışlayıcı, kötü ahlaklı olan insan kibirlidir, sabır ve tahammül ise şükür azlığı ve imansızlık ile zıt ilişkili olarak düşünülebilen kavramlardır. Her iki tweette, aslında iyi ahlaklı insanı betimlemektedir. Bu betimlemeyle birlikte oluşan kişi özellikleri ve roller aslında siyasal toplumsallaşmanın parçalarıdır. Halis Çetin (2003, s.41) siyasal toplumsallaşmayı davranışlar, değerler ve ilkeler doğrultusunda bireyin toplum içerisinde edindiği rollerin bütünüyle oluştuğunu vurgular. Bu düşünceden yola çıkarak, iyi ahlaklı insanın rollerinin bu tweetlerde belirlenip, bu rollerin zıtlarının da kötü ahlakla ilişkilendirildiği söylenebilir. Bununla birlikte, siyasal toplumsallaşmanın verdiği rollerle güzel veya çirkin ahlaka sahip olup olmadığımız belirlenmektedir. Bahsedilen bu roller zaten siyasal toplumsallaşma içerisinde edinilmiştir. Çetin (2003), siyasal toplumsallaşma için, “siyasal ve toplumsal çevrenin bireyin iradesini kuşattığını ve bireyin kendi başına bu olgulardan bağımsız kimlik ve kişilik” kazanamayacağını belirtmiştir. Twitter gönderilerinde yapılan bu ahlaka dair kişilik özellikleri ve rolleri, aslında kullanıcıların, siyasal toplumsallaşma sonucunda edindikleri genel toplumsal öğretiler sonucunda oluşarak, Twitter ortamına yansımıştır. Bunun nedeni, siyasetin de bireyin mutluluğu için var olduğu ve bu rolleri ve özellikleri, mutlu bireyi tanımlamak için toplumsallaşma süreci içerisinde meydana getirmesi olarak gösterilebilir. Bu

tweetlerle söylenmesi amaçlanan şey, güzel ahlakın mutluluk getireceği, kötü ahlakın ise mutsuzluğa neden olacağı düşüncelerini alt metin olarak kullanıcılar yoluyla yinelemek ve sağlamlaştırmaktır.

Ahlak ve Siyasetin Cinselliği

Nuttall (2011, s.83-95), ahlakın çoğu insana göre cinsellikle ilgili olduğunu belirtmiş ve ahlak kavramının tarihsel süreç içerisinde cinselliğe bakış açısına göre toplumlar içerisinde biçimlendiğini vurgulamıştır. Cinsellikle ilgili düşüncelerimizi şekillendiren ahlak anlayışımızın ve yaşadığımız toplumun ahlak kuralları dışında, dünyayı algılayışımızda ve dünyaya bakışımızda da cinsellikle ilgili düşüncelerimiz rol oynamaktadır. Dünyayı algılayışımızın siyaset aracılığıyla oluştuğunu göz önüne alırsak cinsellikle ilgili yargılarımızın, kişisel ve toplumsal siyasetin eyleme döküldüğü ortamlarda kendini gösterdiğini söyleyebiliriz. Özellikle, toplumsal cinsiyet kavramı, bedensel cinselliğin dışında, hem ahlaki hem de siyasi toplumun oluşturduğu sistem doğrultusunda şekillenmektedir. Toplumun oluşturan; bireyden, kültürden, iktidardan, ideolojiden ve coğrafyadan beslenen siyaset, bireyden topluma değerler bütünü oluşturan ahlak; toplumsal sistemdeki cinsiyet rollerini ve tanımlamalarını biçimlendirmektedir. Birey, toplumda bulunan bu rollerin varlığını yoksayamamakla beraber muhakkak olumlu ya da olumsuz bir biçimde etkilenmektedir. Burada, bireyin toplumsal cinsiyet rollerini algılayarak yaptığı bilinçli seçimler, hem onun ahlaki hem de siyasi yapısını etkilemektedir.

Çalışmanın çözümleme kısmının sınırlamalarını oluşturan başlangıç tarihi 12 Aralık 2012’de ahlak kelimesinin kullanıldığı tweetlerin çoğunluğunda, gündemdeki haber olan Başbakan Yardımcısının vajina kelimesinden utandığını belirttiği olayla ilgili kullanıcıların yoğun olarak kişisel yorumlarıyla karşılaşmıştır. Bahsedilen olayla ilgili tweetlerde, olayın içeriği nedeniyle ahlak ve cinsellik kavramı, haberin aktörleri açısından da siyasi yorumlar ve görüşler ön plana çıkmaktadır. Kullanıcıların birçoğu, gönderdikleri tweetlerde, iktidarın daha önceki söylemlerine gönderme yaparak görüşlerini bildirmişlerdir. Bu konuyla ilgili öne çıkan tweetler şu şekildedir; “Kısa süre önce millete mesir macunu fırlatan Bülent Arınç, bugün vajinadan utanıyor...”, “Ahlak denince, ağzını doldura doldura konuşan Bülent Arınç; mesir macunlarını dağıtırken ‘bu sana iyi gelir’ demesi çok mu ahlaklıydı?” ve “14 yaşında çocuğa defalarca tecavüz edilince utanılmıyor, ‘vajina’ dendi mi utanılıyor ... bir de ahlak mahlak diyorsunuz,

yazık ...” gibi. Bu tweetler, iktidarın daha önce gündemde yer alan olaylar karşısındaki tavrı ile vajina olayını karşılaştırıp ve aynı zamanda daha önce gündeme oturmuş tecavüz olaylarına iktidarın tepkisiz kalmasını eleştirirken; bu eleştirilerini, ahlak ve siyaset kavramları çerçevesinde yapmaktadırlar. Özellikle, siyasi kişilerin ahlakla ilgili yorumlar yapıp yargılarda bulunulmasına genel olarak tepki de, gönderilen tweetlerde yer almıştır. Buna karşılık, “”Bülent Arınç’a hakaret edenler mimsiz medeniyetin çürük tohumları... Edep kelimesini öğrenmek için ahlak sözlüğüne mi ihtiyacınız var?” ve “Ahlak, sizin anladığınız gibi bir kavram değil. Dolayısıyla ‘utanmak’ da... Vajina sözcüğünden utanmış Bülent Arınç Utanmış... Utanmış...” gibi, vajina olayındaki iktidarın tarafında yer alan tweetlerde gözlemlenmektedir. Bu iki taraflı durum, kişilerin, siyasi karakterler üzerinde ahlaki yönden bir taraf ve davranış biçimi seçtiklerini ve bu seçimlerini de Twitter yoluyla gösterdiklerine örnektir. Kullanıcıların, siyasi olarak yakın oldukları görüşün tarafını tutup, olayla ilgili ahlaki yorumlar yaptıkları açık ve net bir biçimde görünmektedir.

Ahlak ile siyasi bir biçimde oluşan toplumsal cinsiyetin Türkiye’nin toplumu içerisindeki davranışlarla eyleme dökülmesiyle ilgili eleştirel tweetlere de incelenen tarihler arasında rastlanmıştır. Bu konuyla ilgili en çok gönderilen tweet ortak olarak şu ifadeyi içermektedir: “Sokakta bir kadını dövebilir hatta öldürebilirsin ama aynı sokakta bir kadını öpemezsin çünkü biz ahlak değerleri yitmiş bir milletiz.” Sıkça gönderilen bu tweette dikkat çekilmek istenen konu açıkça, Türkiye’de kadına karşı olan şiddetin göz ardı edildiği, ama kadını eylemsel olarak sevmenin ise ahlaki açıdan onaylanmadığı vurgusunun yapılmasıdır. Bu tweet gönderimlerinde hem Türkiye’nin genel olarak güncel siyasi yapısına, hem de ahlak anlayışına doğrudan bir eleştiride bulunulmuştur. Kadına şiddete karşı oluşturulan yasal düzenlemelerin yetersizliği, aile içindeki şiddete, dışarıdan kimsenin müdahale etmemesi, fakat cinsel içerikli olarak algılanan kamusal alandaki öpüşmenin ahlaksızlık olarak görüldüğüne dikkat çekmek istenmiştir. Özellikle, sokakla ilgili yapılan vurgu kamusal alana işaret etmekte, siyasi görüşlerden beslenen kamusal alanda, şiddet eyleminin yok sayılıp, sevgi eyleminin dışlanmasına karşı bir itirazda bulunmaktadır. Diğer bir önemli kelime de millet kelimesidir. Burada hedef direkt siyasi bir yapıyla vücut bulan millet kavramının ahlaki değerleriyle ilgili sorgulama vardır. Millet kavramı, toplumsal özellikleri tarihsel köken ve vatan bağlamında birleştiren bir olgu olduğu için, hem siyasi hem de ahlaki yapıyı içinde

barındıran bir olgudur. Milletin ahlaki değerlerinin yitik olduğunun söylenmesi, aslında onun siyasi açıdan da bozulduğuna işaret etmeye çalışmaktadır.

Ahlaki Din ve Siyasi Din

Ahlak ve din kavramı birlikte anılması süregelen kavramlar olmuşlardır. Hazlitt (2006, s.403), “din olmaksızın ahlakın da olmayacağı” inancının uzun süre boyunca tarihte var olduğunu belirtmiştir. Her din, kendi ahlaki kurallarını oluştururken, aynı zamanda Tanrı'nın adıyla bu kuralları sağlamlaştırmaktadır Din ile ahlakın bulunduğu ortak nokta değerlerdir. Ali Ulvi Mehmedoğlu (2006, s.252), değerleri “istek, tercih ve arzuları yansıtan, birey için önemli kavram ve fikirleri, doğru, uygun ve arzu edilebilir olan hakkındaki düşünce veya inançları içeren” sistem olarak tanımlamaktadır. Değerler, inanç yoluyla olduğundan ve din de bireyin inandığı kuralların kaynağı olarak var olduğundan; din, bireyin ait olduğu ya da bireye ait olan değerlerini muhakkak ki biçimlendirir ve biçimlenen değerlerle birlikte de bireyin ahlaki bütünlüğü oluşur. Burada söz edilmek istenen, dini olmayan bir bireyin ahlaki değerleri olmadığı değildir. Vurgulanmak istenen konu, eğer bir insan belirli bir dini inanışa sahipse, o inanış kişinin ahlaki değerlerini etkiler. Bu durum toplum için de geçerlidir. Toplumda baskın olan dini inanç, toplumun ahlaki değerleriyle bir şekilde karşılaşır etkileşim içerisine girer.

Siyasetin din ile ilişkisi iki şekilde oluşmaktadır. İlk olarak, hükümetlerin ve devletlerin, dini, siyasetleri içerisinde kullanmasıyla; ikinci olarak da bireylerin siyasi söylemlerinde dini inançlarından edindikleri değerleri kullanmalarıyla din siyaset ilişkisi oluşmaktadır. Bu kullanımlar sonucunda ise bir bütün olarak ahlaki değerler; din ve siyaset ilişkisindeki kurallar ve yargılar bütünü oluşmasına zemin hazırlanmaktadır. Bu bilgilerin dışında tarihsel süreç din ve siyaset ilişkisini çok net bir biçimde karşımıza çıkarır. Avrupa tarihinde, din adamlarının siyasi görevlerde bulunmaları, Osmanlı Devleti'nde padişahın halife olması, ya da Cumhuriyet sonrası dönemde kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nde halifeliğin devlet eliyle kaldırılması, siyasetin dinle ilişkili süreçlerde karşılaştığını bize göstermektedir. Daha da belirgin olarak, dini kurallar çerçevesinde yönetilen ülkelerin olması, yakın dönemden örnek verecek olursak, Türkiye'de devlete ait bir kurum olan Diyanet İşleri'nin varlığı, günümüzde bile siyaset

ve dinin tam olarak ayrışmadığının göstergeleridir. Bu ayrışamayan ilişki doğal olarak toplumsal yapıyı ve onun öğelerini etkilemektedir.

Çalışmanın bu bölümünde, Twitter kullanıcılarının göndermiş olduğu ahlak, din ve siyaset içerikli tweetler iki grup şeklinde ele alınacaktır. İlk olarak Türkiye’de yaşayan çoğunluğun Müslüman olduğu bilgisinden yola çıkarak, gönderilen tweetler, İslam dininin gerektirdikleri çerçevesinde ele alınacak, sonrasında ise incelenen tarihler arasında en çok tweet gönderilen konu olan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinden, üniversitelere giriş sınavında soru sorulacağı haberinin gündem maddesi olmasıyla ilgili tweetler ele alınacaktır.

İncelenen tweetler arasında din ile ahlak kavramını kapsayan ve gönderim sayısı fazla olan tweet şu şekildedir: “Namaz 5 vakit, ahlak 24 saat farzdır.” Farz, İslam dininde yapılması zorunlu olan görevler olarak tanımlanmaktadır. Bu gönderide ahlak ile dini görevler arasında bir kıyaslama yapılarak, ahlakın, halk dilinde “dinin direği” olarak anılan namazdan daha önemli ve uyulması zorunlu bir olgu olarak bahsedilmiştir. Bununla birlikte, ahlak olgusuna ibadet anlamı da yüklenmiştir. Çokça gönderilen bu tweet dışında, İslam dininin peygamberi Hz. Muhammed’in söylemleri olarak çeşitli hadislerin gönderimine de rastlanmaktadır. Genel olarak bu tweetler, İslam ahlakı kavramını içermekte ve İslam ahlakına uygun davranışı, Hz. Muhammed’in öğütlediğini vurgulamaktadırlar. İslami ahlaktan bahseden bazı tweetler ise, islam ahlakının toplumsal yapıya barış, düzen, edep getireceğini vurgulamaktadır. Bu vurgu yine toplumsal düzen için önemli etmen olan siyasetin de alanına girmektedir. İslam ahlakının üstünlüğünü vurgulayan tweetler, devletin yönetim biçiminin İslami ahlak çerçevesinde olması gerektiğine işaret ederken, dolaylı olarak siyasetin de İslam ahlakı çerçevesinde yapılması gerektiği düşüncesini öne sürmüş olmaktadır.

Din, ahlak ve siyaset ilişkisini belirten ikinci grup ise, tweetlerde en çok ahlak kelimesinin kullanıldığı gün olan 17 Aralık’taki Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi ile ilgili olan haberler bağlamında öne çıkmaktadır. Bu olayla ilgili tweetleri uzlaşma ve farklılık yöntemlerini kullanarak üç gruba ayırabiliriz. İlk grup, bu durumu alaycı bir dille eleştirirken, ikinci grup olaya daha ciddi yaklaşarak durumu dünyadaki diğer devletler ve eğitim sistemlerinin dini uygulamaları bağlamında eleştirmektedir. Üçüncü grup ise, haberi ve durumu olumlu karşılayarak bunun gerekliliğini savunmaktadır. İlk grupta yer alan durum, özetle şu gibi ifadelerde görülmüştür: “Sınava camide girelim”,

“Din kültürü ahlak bilgisi özel dersi verilir”, “Din kültürü ahlak bilgisi soru bankası almak lazım”, “Sınavda günaha girmeyelim”, “Sınava girerken besmele çekelim”, “Kopya çekersek günaha girer miyiz, kul hakkı yer miyiz?” gibi. Bu ifadeler, genellikle, haberi ciddiye almadan ve aynı zamanda bu durumu da komik bulduklarını gösteren bir görüşü oluşturmaktadır. Bununla birlikte, alaycı olan bu söylemlerde hükümetin siyasi faaliyetleri de alaya alınarak gereksiz yere dini siyasetin içerisinde kullandıklarını belirlemektedirler.

Gündem konusuna ciddi olarak yaklaşan ikinci grup ise özetle: “Bu ülkede azınlıklar da var”, “herkes İslamın 5 şartını bilmek zorunda değil”, “dünyanın hiçbir yerinde üniversiteye girerken dinle ilgili soru sorulmaz” gibi daha ciddi itirazları olan tweetler göndermişlerdir. Bu tweetlerde ÖSYM iktidar hükümetinin siyasi görüşlerini taşıyan bir kurum olarak ifade edilmiştir. Burada ciddi biçimde eleştirilen, iktidarın eğitimi siyasi bir biçimde kontrol altına alarak, dini de bu kontrol içerisinde kullanmasıdır. Özellikle, Türkiye’de azınlıkların olduğunun vurgulanması, herkesi İslam dini ile ilgili çeşitli bilgileri bilmeye zorlaması bağlamında devlete bağlı olan ÖSYM kurumuna ciddi eleştirilerde bulunmuşlardır. Üniversite okumak için, dini bilgilerin gerekliliği de diğer ülkelere kıyaslanarak yine iktidar hükümetinin yaptığı siyasete bir gönderme yapılmaktadır.

Üçüncü grup ise, durumun gerekliliğini savunarak, her ne kadar ÖSYM’nin iktidar hükümetiyle ortak noktaları olduğunu kabul etse de, hem kurumu hem de iktidarı destekler nitelikte tweetler göndermiştir. Bu grup içerisinde gönderilen tweetleri özetleyecek olursak: “Dersin adı DİN kültürü, İslam kültürü değil”, “Din kültürünü bilmem ama ahlak bilgisinden korkan çok”, “Bu kadar mı korkuyorsunuz soruları cevaplayamamaktan”, “Nihayet din kültürü ve ahlak bilgisi dersi ciddiye alınacak”, “En azından bazıları ahlak öğrenir” gibi tweetler ön plana çıkmaktadır. Bu ifadelerde iki yönlü eleştiri göze çarpmaktadır. İlk olarak, bu durumu eleştirenlerin din ve ahlak bilgisi olmadığı ifadelerinde bulunularak, aynı zamanda iktidarın yaptığı siyasete muhalif olanların ahlaklı olmadığıyla ilgili göndermeler yapılmıştır. Duruma daha olumlu yaklaşan belirli bir grup, bu durumun sadece İslam diniyle alakalı olmadığını, genel olarak din ile ilgili sorular çıkacağını belirterek, ilk grupta bahsedilen tweetlere cevap niteliğinde gönderilmiştir.

Genel olarak bakıldığında, ÖSYM ile ilgili olan gelişmeyle ilişkili olarak gönderilen tweetlerin hepsi, alt metin olarak eğitim alanındaki sınavlardan sorumlu olan kurumun siyasi iktidardan bağımsız olduğuyla ilgili bir ifadede bulunmamış, daha çok eğitim sistemi içerisindeki Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin, üniversiteye girerken bir ölçüt olup olmamasıyla ilgili taraflara ayrılmışlardır. Bu konuyla ilgili gönderilen tüm tweetler eğitimin devletin ve iktidarın siyasi bir aygıt olduğunu ve bu aygıt içerisinde Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin daha da önem kazandığını bir şekilde pozitif ya da negatif düşüncelerle ifade etmişlerdir.

Gönderilen tweetler arasında ahlak ve dinin ayırımına ilişkin sıkça gönderilen tweet Nietzsche referansıyla “Ahlak, size ne söylenirse söylensin doğru olanı, din ise doğru ne olursa olsun, size söyleneni yapmaktır” cümlesi olmuştur. Kullanıcılar, bu gönderiyi birçok kez ve farklı günlerde yollayarak gönderiyi daha yaygın ve popüler hale getirmişlerdir. Bu durum, din ile ahlak açısından birçok kişinin aslında bir ayırımında bulunduğunu göstermektedir. Ahlak daha çok kişinin kendi doğrularına ilişkin kurallar bütünü olarak ele alınırken, din ise daha otoriter bir anlamda kullanılmış ve zorla uygulanan kurallar olarak ele alınmıştır. Bu gönderinin sık paylaşımı, hem gündeme ilişkin hem de toplumun genel ahlak anlayışına ilişkin bir içerik oluşturmaktadır. Siyasi iktidarın gücünü düşündüğümüzde, bu gönderi yoluyla oluşan kullanıcı söylemlerinde, din ve siyaset birbirine daha yakın kavramlar olmuşlardır. Ahlak, bireye indirgenmiş ve kişinin doğru bildiği bir kavram olarak sembolleşirken; din ise, siyasi iktidar ile aynı role bürünerek, kişiye söylenen ve kişinin yapması beklenen kurallar olarak anlam kazanmıştır. Başka bir deyişle, bu gönderiyi paylaşan birçok kullanıcının düşüncesi şuna işaret etmektedir; ahlak kişinin kendisinden bağımsız değildir ama din –aynı siyasi iktidar gibi- kişinin kendisinden bağımsız oluşur ve gelişir.

Ahlak Görevi

Toplum, ahlakla ilgili biçimlendirdiği yargılarda kendi içerisinde çeşitli karar verici ve kontrol edici mekanizmalar oluşturmuştur. Devletin çalışanları olarak görev alan polis, bekçi ve zabıta; mesleki ve toplumsal rol olarak, toplumun refahını sağlamaya çalışan, yasadışı işlerle uğraşanları engellemekle yükümlü, toplum içerisinde güveni sağlamakla özdeşleşmişlerdir. Bu meslekleri yapanlar, genellikle yazılı olan kanunları ve yasaları uygularlar. Buna karşılık, ahlaki kuralların uygulanıp

uygulanmadığını denetlemek için devlet tarafından, başka bir deyişle siyasi otorite tarafından belirlenmiş bir meslek yoktur. Bu nedenle, ahlakın kontrolü, toplumun içindeki bireyler arasında eşit olarak paylaşılmakla beraber, bazı kişiler ve kurumlar bu konuda daha çok öne çıkabilmektedir.

Ahlakla ilgili sıkça gönderilen tweetler incelendiğine, ahlakın kontrolü ve denetimiyle ilgili, toplumun diline yerleşmiş ve sadece belirli meslek gruplarının isimlerinin ahlakla beraber kullanıldığı gözlemlenmiştir. Bu durumla ilgili şu kavramları içeren tweetler gönderilmiştir: “ahlak polisi”, “ahlak zabıtası” ve “ahlak bekçisi”. Bu gönderilerde vurgulanan ve eleştirilen durum, bazı kişilerin, bazı siyasetçilerin ve bazı kurumların, toplumsal ahlakla ilgili genel çıkarımlar ve yargılar yaptığı, belirli davranışları ve söylemleri ahlak dışı bulup eleştirdikleri yönündeki söylemleridir. Özellikle “Ahlak zabıtalığını bırakın, işinize bakın” tweeti farklı cümle yapıları ve içeriğiyle sıkça gönderilmiştir. Bu tweet aslında Twitter’ın kendi içerisinde kullanıcıların birbirlerine karşı oluşturduğu bir eleştiriyi de içermektedir. Ahlak ile ilgili tanım ve yargılarda bulunan birçok kullanıcı düşünüldüğünde, belirli bir kullanıcı grubu da, yargılarda ve tanımlamalarda bulunan kullanıcıları “ahlak zabıtalığı” yapmakla eleştirmekte ve bu eleştiriyi aslında yine devlet ile ilişkili bir görev alanıyla ilişkilendirerek yapmaktadırlar. Bu durumun oluşmasında tabii ki dile yerleşmiş olan deyimlerin ve sözcüklerin etkisi olmaktadır ki, bu da bizi ahlak ve siyasi erk devlet ilişkisinin yeni olmadığı sadece sanal alanda da etkisini göstermeye devam ettiği sonucuna götürmektedir.

Toplumdaki bireylerin diğer bireylerle olan ilişkisi üzerinden yapılandırılan ahlak görevlendirmeleri, bahsedilen meslek grupları dışında, “ahlak dersi” ve “ahlak masası” sözlerin, yine gerçek anlamının dışında mecazi bir anlamda kullanılarak, kişilerin birbirleri üzerinde ahlaki açıdan bir siyasi güç ve hegemonya kurma durumuna işaret etmektedir. Bu içerikle ilgili yaygın olarak gönderilen aynı tweet cümleleri olmasa da, “ahlak dersi” ve “ahlak masası” kavramları birçok farklı tweette kullanılmıştır. Genel olarak bakıldığında, kimsenin kimseye ahlak dersi veremeyeceği, kimsenin bu gücü elinde barındırmadığı alt metinleriyle yollanan tweetler bulunmakla birlikte, “ahlak masası”nı toplum içerisindeki belirli bir kesim olarak gören (özellikle egemen kesim) ya da siyasi iktidarın bu görevi üstlendiğine ilişkin destekleyici ve eleştirici tweetler de bu kavramlara ilişkin gönderiler arasında yer almaktadır.

Ahlaki kontrol ve savunma mekanizması içerisinde ele alan ve sıkça gönderilen bir diğler tweet ise Nietzsche referansıyla “Kim namus ve ahlak şövalyeliğı yapıyorsa, bilin ki en namussuzu o’dur” olmuştur. Şövalyelik, Orta Çağ’da bir asker sınıfı olarak karşımıza çıkmaktadır ve günümüz koşullarında polis ile ilişkilendirilebilecek bir meslektir. Nietzsche’den alıntılanan bu cümlemin sıkça gönderilmesi, ahlakın sadece günümüz değil, tarihsel süreç içerisinde de siyasetten ve siyasi iktidarın savunma ve kontrol organlarından bağımsız olamadığını açıkça göstermektedir. Şövalye ya da günümüz koşullarında polis, siyasi iktidar her kim ve grup ise, onun ahlak anlayışını koruyucu bir tavırla mesleğini icra etmektedir ve tüm bu ahlak görevine ilişkin gönderiler, bu bağlam içerisinde oluşmaktadır. Diğler bir yandan, tabii ki sadece bu görevi resmi olarak yapanlar değil aynı zamanda burada bahsedilen, ahlakı korumayı ve savunmayı kendine görev edinmiş toplum içerisindeki bireylerdir. Bu bireyler de ahlaki kurallara ilişkin kendi kendilerine edindikleri bu iktidarî görevi bir güç unsuru olarak görebilmektedirler. Sıkça gönderilen şövalyelik ile ilgili olan tweet ise, aslında bu görevi edinen kişilerin, diğler bir deyişle, ahlak savunuculuğunu yapan kişilerin aslında kendilerinin ahlaksız olduklarını dile getirmeye çalışmaktadır ve gönderi sıklığına bakıldığında, bu şekilde düşünen bireylerin az olduğu söylenememektedir.

Tüm bu gönderilere bakıldığında siyasi kontrol mekanizması olan devletin çalışanlarıyla ilgili bir ilişki doğrudan kurulmuştur. Bu kavramların dile yerleşmiş olması ve görüldüğü üzere sık kullanılması, ahlakın toplumsal alanda ve bu mesleklerin görevlendirildiğı kamusal alanda kontrolüyle ilgili belirli mesleki rollere ihtiyaç duyulmasından kaynaklanmış olabilmektedir. Burada, gerçekte siyasi denetimi olmayan ahlakın, devlet eliyle dolaysız olarak kontrol edilmeme durumu, bahsedilen ahlak ve meslek eşleştirmeleriyle, hem dildeki hem de kavramlardaki boşluğu doldurmaktadır. Aynı zamanda da, ahlakın kontrolüyle ve yargılanmasıyla ilgili, yine siyasi otoritenin kontrolündeki bir mekanizmadan beslenildiğini göstermektedir.

Sonuç

Twitter üzerinde yapılan belirlenmiş iki gündem maddesi kapsamında bireylerin hem kişisel olarak yolladıkları tweetlerde gündem maddeleriyle ilgili tweetlere rastlanmış hem de gündem dışı tweetlerde ahlakın tanımıyla siyasetin tanımının kesiştiğı noktalar bağlamında oluşmuş tweet gönderileri görülmüştür. Bu durum bize

göstermektedir ki, gündem maddelerinden kişisel görüşlere kadar Twitter, günümüz insanının kamusal alanda görüşlerini bildirmesine sanal da olsa bir araç olarak hizmet etmiş, hem toplumsal bağlamda ahlak ile siyaset kavramının ilişkisinde örneklerle ulaşılmasını sağlamış, hem de farklı görüşlerin kendilerini ifade etmesiyle öncelikle ikili sonrasında da çok görüşlü çatışmaların oluşumunu da göstermiştir. Bu durum, kanıt olarak sanal alanın kamusal alanı gösterirken, sosyal medyada da, aynı şekilde fiziksel (gerçek) kamusal alanda olduğu gibi, ahlak ile siyasetin aynı söylem içerisinde kullanılabilirdiğini gözler önüne sermiştir.

Twitter örneklerinde görünen, ahlakın ve siyasetin tek bir şekilde ilişkilendirilmediği, din, cinsellik, mutluluk ve toplumsal görevler bağlamında da ilişkilendirildiği gözlemlenmiştir. Bu durumun nedeni olarak da, hem siyasetin hem de ahlakın, bahsedilen bu başlıkları kapsadığı, sürekli ahlak ile ilişkilendirilmiş olan kavramların aslında bireyde ve toplumda siyaset içerisinde de anlamı olduğu görünmüştür. Bununla birlikte, bireyin, belki de fiziksel olan kamusal alanda dile getiremediği düşüncelerini ve söylemlerini, sanallaşmış olan kamusal alanda dile getirdiğini söyleyebilir ve bu bağlamda da ahlak ile siyaset ilişkisinin, toplumu yapılandıran en küçük özne olarak bireyden itibaren oluştuğunu öne sürebiliriz.

Önemli bir nokta olarak, çalışmada incelenen tweetler doğrultusunda, ahlak ile ilgili yargılarda bulunan insanların, devlete bağlı olarak çalışan görevlilerin mesleğiyle ilgili kurulan ilişki yoğun bir biçimde göze çarpmaktadır. Belirli bir ahlak ve siyasi görüşe sahip olan bireyler, kendi görüşlerine uymayan ve yargılarda bulunan bireyleri ahlak bekçisi, polisi ya da zabıtası olarak ilan etmişler, ahlakı ve siyaseti kontrol eden mekanizmalar arasında ilişkiler kurmuşlardır.

Sonuç olarak, genel bağlamda sanallaşmış kamusal ve sosyal bir alan haline gelmiş Twitter, ahlakın ve siyasetin çok geniş kavramlar olduğunu ve bireyin sesini duyurmasının zor hale geldiği fiziksel kamusal alanda, sanal kamusal alanın bir alternatif alan olarak ortaya çıktığına bir örnek teşkil etmiştir. Ahlak ve siyaset gibi geniş kavramların sürekli yollarının kesiştiğini de gösteren bu çalışmanın incelemeleri, bireyin ve genel olarak toplumun gündelik hayat içerisinde her gün bu kavramlarla ilgili eylemler ve söylemler oluşturduğunu ortaya koymuştur. Toplum bu oluşum içerisinde yapılanarak ve dengelenerek -belki de dengelen(e)meyerek- kendi özgürlük ve eşitliklerini bu yapılar içerisinde kurar. Bir Twitter kullanıcısının söylediği gibi; “Ahlak

ve politika; özgürlük ve eşitliğin temel toplumsal zemini, aracı ve dokusudurlar” ve ancak doğru, eşit ve özgürlükçü bir biçimde kullanılırlarsa amaçlarına ulaşabilirler.

Kaynakça

- Adorno, T. W. (2012). *Ahlak Felsefesinin Sorunları* (T. Birkan, Çev.). İstanbul: Metis Yayıncılık.
- Alankuş Kural, S. (1995). Temsili Kamuoyu, Kamusal Alan, Kamusal İletişim, Kamular ve Kamusal Mekanlar. *Yayınlanmamış Doçentlik Tezi*. Ankara: Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi.
- Arkan, A. (2005). Farabi'nin gözüyle ahlak-siyaset ilişkilerinin analizi. 2. *Siyasette ve Yönetimde Etik Sempozyumu'nda sunulan bildiri*, Sakarya: Sakarya Üniversitesi.
- Aytekin, Ç. (2012). Yeni Medyada Sosyal Ağ Uygulaması Olarak Twitter ve Fikir Madenciliği. D. Yengin, (Ed.), *Yeni Medya ve ...* içinde (102-122). İstanbul: Anahtar Kitaplar Yayınevi.
- Bertrand, A. (2001). *Ahlak Felsefesi* (S. Zeki, Çev.). Ankara: Akçağ Basım Yayın.
- Bilgin, N. (2005). *Siyaset ve İnsan: Siyaset Psikolojisi Yazıları*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Cesur, S. (2006). Toplumumuzda Ahlakın Kavramsallaştırılması. Y. Mehmedoğlu, A. U. Mehmedoğlu, (Ed.), *Küreselleşme, Ahlak ve Değerler* içinde (321-349). İstanbul: Litera Yayıncılık.
- Çetin, H. (2003). *İnsan ve Siyaset: Siyasetin Psikolojik Temelleri*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Doğu, B. (2012). İnternet Çalışmalarında Araştırma Tasarımı: 'Woman On Web' Proje Örneği. Ö. Güllüoğlu, (Ed.), *İletişim Bilimlerinde Araştırma Yöntemleri: Yazılı Metin Çözümleme* içinde (362-385). Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Dursun, D. (2009). Siyasetle ahlak ve değerler dünyasının sorunlu ilişkileri üzerine. *DEM (Değerler Eğitimi Dergisi) Dergisi*, 2 (5), 58-65.
- Dursun, D. (2005). Siyaset ve ahlak: gerçeklikle idealin bağdaşmazlığı sorunu. 2. *Siyasette ve Yönetimde Etik Sempozyumu'na sunulan bildiri*, Sakarya: Sakarya Üniversitesi.
- Falikowski, A. (2005). *Moral Philosophy for Modern Life*. Toronto: Pearson Prentice Hall.
- Gündüz, M. (2010). *Ahlak Sosyolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Habermas, J. (2012). *Kamusal Alanın Yapısal Dönüşümü*. (T. Bora, M. Sancar, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Hazlitt, H. (2006). *Ahlakın Temelleri* (M. Aydın, R. Tapramaz, Çev.). Ankara: Liberte Yayınları.
- Heller, A. (2006). *Bir Ahlak Kuramı* (A. Yılmaz, K. Tütüncü, E. Demirel, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- İnam, A. (2006). İç Ahlak Üstüne. Y. Mehmedoğlu, A. U. Mehmedoğlu, (Ed.), *Küreselleşme, Ahlak ve Değerler* içinde (195-204). İstanbul: Litera Yayıncılık.
- Mehmedoğlu, A. U. (2006). Gençlik, Değerler ve Din. Y. Mehmedoğlu, A. U. Mehmedoğlu, (Ed.), *Küreselleşme, Ahlak ve Değerler* içinde (251-320). İstanbul: Litera Yayıncılık.
- Neuman, W. L. (2012). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nitel ve Nicel Yaklaşımlar*. (S. Özge, Çev.). İstanbul: Yayınodası Yayıncılık.

- Niebuhr, R. (2003). *Ahlaklı İnsan Ahlaksız Toplum*. (S. Akad, Çev.). Ankara: Yeryüzü Yayınevi
- Nuttall, J. (2011). *Ahlak Üzerine Tartışmalar*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Poyraz, H. (2006). Ahlakın Dikotomisi İç Ahlak / Dış Ahlak. Y. Mehmedoğlu, A. U. Mehmedoğlu, (Ed.), *Küreselleşme, Ahlak ve Değerler* içinde (169-194). İstanbul: Litera Yayıncılık.
- Rand, Ayn. (1999a). İnsan(ın) Hakları. (A. Yayla, Çev.). A. Yayla, (Ed.), *Sosyal ve Siyasal Teori: Seçme Yazılar* içinde (317-324). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Rand, Ayn. (1999b). Kollektif Haklar. (M. Erdoğan, Çev.). A. Yayla, (Ed.), *Sosyal ve Siyasal Teori: Seçme Yazılar* içinde (325-330). Ankara: Siyasal Kitabevi.